

University
of Wrocław

ISSN 2029–2236 (print)
ISSN 2029–2244 (online)
SOCIALINIŲ MOKSLŲ STUDIJOS
SOCIAL SCIENCES STUDIES
2009, 1(1), p. 147–158

ADVOKATŲ PROFESINĖ BENDRIJA: ATSIRADIMO PRIELAIDOS IR RAIDOS TENDENCIJOS

Inga Žalėnienė

Mykolas Romeris universiteto Teisės fakulteto
Civilinio proceso katedra
Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius, Lietuva
Telefonas (+370 5) 271 4593
Elektroninis paštas izaleniene@mruni.eu

Olga Petroševičienė

Mykolas Romeris universiteto Teisės fakulteto
Verslo teisės katedra
Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius, Lietuva
Telefonas (+370 5) 271 4525
Elektroninis paštas olga.petrosevicene@lawin.lt

Pateikta 2008 m. lapkričio 6 d., parengta spausdinti 2009 m. balandžio 7 d.

Anotacija. 2004 m. priimtas Lietuvos Respublikos advokatūros įstatymas įtvirtino visiškai naują Lietuvoje advokatų veiklos formą – advokatų profesinę bendriją, kuriai įstatymų leidėjas suteikė privataus juridinio asmens statusą. Straipsnyje autorės atskleidė pagrindines profesinės ribotos atsakomybės bendrijos atsiradimo prielaidas JAV, Didžiojoje Britanijoje, Vokietijoje, lygino, ar iš tiesų susiklostė panašios prielaidos profesinei bendrijai atsirasti Lietuvoje.

Straipsnyje atkreipiamas dėmesys į tai, kad advokatų profesinė bendrija gali būti laikoma ribotos atsakomybės juridiniu asmeniu tik tais atvejais, kai ji vykdo prievolės, nesusijusias su teisinių paslaugų vykdymu (prievolės, kylančios iš patalpų nuomos, lizingo, techninių priemonių pirkimo ir kt.). Tačiau didžioji dauguma advokatų profesinės bendrijos prievolių tiesiogiai yra susijusios su teisinių paslaugų teikimu, o tais atvejais, kai prievolės kyla iš teisinių paslaugų teikimo santykių, ribota atsakomybė nėra taikoma, t. y. kai tokioms prievolėms vykdyti neužtenka advokatų profesinės bendrijos turto, taikoma subsidiari kon-

kretaus dalyvio, teikusio teisinės paslaugas, asmeninė atsakomybė visu savo turtu arba jei nėra aišku, kuris iš advokatų ar dalyvių teikė teisinės paslaugas, taikoma subsidiari visų advokatų profesinės bendrijos narių asmeninė atsakomybė.

Reikšminiai žodžiai: *civilinė teisė, advokatų veiklos formos, advokatų profesinė bendrija, ribota atsakomybė.*

Įvadas

Tiriant bet kurį šiuolaikinės teisės institutą visuomet susiduriama su jo formavimosi problematika, būtinumu nustatyti, kokios priežastys lėmė vienokias ar kitokias atitinkamo teisinio reglamentavimo tendencijas.

2004 m. priimtas Lietuvos Respublikos advokatūros įstatymas¹ (toliau – Advokatūros įstatymas, 2004 m. Advokatūros įstatymas) įtvirtino visiškai naują Lietuvoje advokatų veiklos formą – advokatų profesinę bendriją, kuriai įstatymų leidėjas suteikė privataus juridinio asmens statusą. Be šios advokatų veiklos formos, advokatai gali veikti ir neįsteigus juridinio asmens: individualiai, įkūrus advokato darbo vietą, arba jungtinės veiklos (partnerystės) pagrindais kartu su kitais advokatais. Iki tol galiojęs 1998 m. Lietuvos Respublikos advokatūros įstatymas numatė advokatui galimybę veikti individualiai, įsteigus savarankišką advokato kontorą, neturinčią juridinio asmens teisių, arba grupėje su kitais advokatais, veikiančiais partnerystės pagrindais advokatų kontoroje, neturinčioje juridinio asmens teisių. Įstatymas taip pat leido individualiai veikiantiems advokatams sudaryti sutartis dėl nuolatinės darbo vietos suteikimo su advokato(-u) kontoromis.²

Profesinė bendrija – visiškai nauja Lietuvos teisinėje sistemoje privačiųjų juridinių asmenų teisinė forma, sukurta išimtinai vienos laisvosios profesijos atstovų – advokatų profesinei veiklai realizuoti. Iki tol Lietuvoje nebuvo nė vienos juridinio asmens teisinės formos, kuri būtų taikoma išimtinai tik vienos profesijos atstovų veikloje. Kitose valstybėse, pavyzdžiui, JAV, Didžiojoje Britanijoje, Vokietijoje, Lenkijoje, specifinės veiklos formos kuriamos ne kuriai nors vienai, o visų laisvųjų profesijų atstovų veiklai organizuoti.

Profesinės bendrijos kaip juridinio asmens teisinės formos analizei Lietuvos teisės doktrinoje kol kas nėra skirta daug dėmesio. Įsigaliojus 2004 m. Advokatūros įstatymui atskirais profesinės bendrijos veiklos klausimais straipsnius paskelbė G. Bartkus³ ir E. Balnienė⁴. Tačiau nė vienas autorius nenagrinėjo šios juridinio asmens teisinės formos atsiradimo Lietuvoje ir kitose valstybėse prielaidų bei tolesnės raidos tendencijų.

1 Lietuvos Respublikos advokatūros įstatymas. *Valstybės žinios*. 2004, Nr. 50-1632.

2 Lietuvos Respublikos advokatūros įstatymas. *Valstybės žinios*. 1998, Nr. 64-1840.

3 Bartkus, G. Advokatų profesinė bendrija – juridinio asmens požymiai. *Lietuvos advokatūra*. 2007, Nr. 2 (23); Bartkus, G. Advokatų profesinė bendrija – juridinio asmens požymiai. *Lietuvos advokatūra*. 2007, Nr. 3 (24).

4 Balnienė, E. Aktualūs advokatūros statuso pokyčiai Lietuvoje. *Teisė*. 2005, Nr. 57.

Tyrimo objektas. Profesinės bendrijos veiklą reglamentuojantys Lietuvos Respublikos bei kai kurių valstybių (JAV, Didžiosios Britanijos, Vokietijos ir Lenkijos) teisės aktai bei teisės doktrina.

Pagrindinis šios publikacijos tikslas – išnagrinėti profesinės bendrijos atsiradimo Lietuvos teisinėje sistemoje prielaidas, nustatyti esamo profesinės bendrijos teisinio reglamentavimo trūkumus ir pateikti pasiūlymus dėl tolesnio šios juridinio asmens teisinės formos teisinio reglamentavimo tobulinimo. Šiam tikslui pasiekti keliami *uždaviniai*:

- atskleisti profesinės ribotos atsakomybės bendrijos atsiradimo prielaidas JAV ir Vokietijoje, atsakyti į klausimą, ar iš tiesų susiklostė panašios prielaidos profesinei bendrijai atsirasti Lietuvoje;
- išanalizuoti profesinės bendrijos atsakomybės už savo dalyvių ir kitų asmenų prievoles ribas, pateikti pasiūlymus, kaip tobulinti esamą reglamentavimą.

Metodai. Rašant straipsnį autorės kompleksiskai taikė sisteminės analizės, lyginamąjį, loginį, dokumentų analizės ir kitus bendruosius mokslinio pažinimo metodus.

1. Advokatų profesinės bendrijos atsiradimo prielaidos JAV, Vokietijoje ir Lietuvoje

1.1. Ribotos atsakomybės partnerystės bendrijos teisinės formos atsiradimo JAV ir Didžiojoje Britanijoje prielaidos

Advokatūros sistema JAV yra nevienalytė – be didelių advokatų⁵ kontorų, kurių pagrindiniai klientai yra verslo subjektai (*Corporate* arba *Big Firms*), egzistuoja mažesnės advokatų kontoros bei savarankiškai veikiančios advokatai (*sole practitioners*), kurie dažniausiai teikia paslaugas fiziniams asmenims.

Istoriškai advokatų profesinę bendriją su ribota atsakomybe būtų galima kildinti iš pirmą kartą 1991 m. gegužės 20 d. Teksaso valstijoje įtvirtinto ribotos atsakomybės partnerystės bendrijos (angl. *Limited Liability Partnership (LLP)*)⁶. Įdomu tai, kad šios veiklos formos įtvirtinimas Teksaso valstijoje buvo devintojo dešimtmečio pabaigos nekilnojamojo turto rinkos ir energetikos pramonės krizės, labiausiai palietusios bankus ir kitas finansines institucijas, netiesioginis rezultatas. Tuo metu didžiausių finansinių institucijų buveinė buvo būtent Teksaso valstijoje (beveik vienas trečdalis visų JAV bankų buvo sutelkta šioje valstijoje). Dėl bankų krizės sukeltų investicijų praradimų buvo inicijuota nemažai teisminių procesų, kurių atsakovai dažniausiai buvo bankų valdybų nariai, direktoriai ir kiti sprendimų priėmimo teisę bankuose turėję asmenys. Netrukus šių bylų atsakovų gretas papildė patarėjai finansų klausimais bei advokatai, nes šie asmenys buvo ypač glaudžiai susiję su savo klientais, o dažnai ir jų naudai atliko teisminių

5 Šioje publikacijoje, apibūdindami asmenį, turintį teisę teikti teisines paslaugas JAV, vartosime terminą „advokatas“. Pažymėtina, kad JAV teisinėje praktikoje vartojamas ne terminas „advocate“ (advokatas)“, o terminas „attorney at law“.

6 Tex. Rev. Civ. Stat. Ann. art. 6132b (West 1993) [interaktyvus]. [žiūrėta 2008-10-25]. <www.statutes.legis.state.tx.us/>.

procesų nagrinėjimo objektais tapusius ginčijamus veiksmus (taigi tuo metu daugelis didelių Teksaso advokatų kontorų, teikusių teisinę paslaugą bankams ir kitoms finansų institucijoms, išgyveno sunkius laikus⁷).

Darytina išvada, kad pagrindinė ribotos atsakomybės bendrijos instituto atsiradimo JAV priežastis buvo vis didėjantis teismų procesų, inicijuotų prieš žinomų ir didelių advokatų kontorų advokatus, tuo metu daugiausia dirbusius partnerystės pagrindais (*angl. General Partnership*), skaičius. Daugiausia advokatų kritikos sulaukė tai, jog žalos atlyginimo reikalavimai, kai neužtekdavo žalą padariusio jungtinės veiklos (partnerystės) pagrindais dirbusio advokato (partnerio) turto, buvo keliami tiems jungtinės partnerystės nariams, kurie nieko nežinojo apie kilusią žalą ir jos atsiradimo priežastis, kaip antai: į pensiją išėjusiems advokatams, advokatams, kurie bylų nagrinėjimo metu jau nedirbo kontorose, o dirbo individualiai ar kitose kontorose⁸. Dėl devintojo dešimtmečio finansų krizės JAV buvo inicijuota apie 150 bylų, kurios advokatams ir jų draudikams kainavo apie 400 mln. JAV dolerių⁹. Šie skaičiai pagrįstai kėlė susirūpinimą ir vertė svarstyti, kokią profesinės veiklos formą reikėtų sukurti, kad ateityje tokia situacija nepasikartotų. Taip kilo idėja sukurti advokatų (partnerių) atsakomybės ribojimo koncepciją, tuo pat metu išlaikant veiklos vykdymo pagal partnerystės principus formą. 1991 m. pradžioje senatorius Johnas Montfordas pristatė pirmąjį ribotos atsakomybės profesinės bendrijos įteisinimo projektą. Jis iš pradžių sulaukė nemažai aršios kritikos. Kritikai teigė, kad projektas *inter alia* nepagrįstai atleido partnerius nuo atsakomybės už žalą, padarytą jiems pavaldžių asmenų, kitų partnerių, nenumatė jokių viešumo dėl ribotos partnerių atsakomybės tretiesiems asmenims reikalavimų, nenumatė privalomojo draudimo ir kt.¹⁰ Dėl minėtų priežasčių šis projektas net buvo vaizdingai vadinamas „*help-a-lawyer-bill*“¹¹. Tačiau įtraukus atitinkamas pataisas, ribotos atsakomybės partnerystės bendrijos (LLP) institutas vis dėlto buvo įtvirtintas Teksaso valstijos teisės sistemoje.

Ši veiklos forma buvo entuziastingai sutikta JAV advokatų, todėl netrukus visos valstijos, vadovaudamosios Teksaso patirtimi, įtvirtino ribotos atsakomybės partnerystės bendrijos (LLP) veiklos formą. 1992 m. LLP statutas buvo priimtas Luizianos valstijoje; Delavero, Šiaurės Karolinos, Vašingtono valstijose – 1993 m., daugelis kitų valstijų LLP institutą įtvirtino 1994–1995 metais.

Vien per pirmus trejus ribotos atsakomybės partnerystės bendrijos gyvavimo metus apie 800 advokatų kontorų pasirinko šią naująją veiklos formą. Ribotos atsakomybės partnerystės bendrija ypač patraukli todėl, kad advokatai ir toliau tęsia savo veiklą partnerystės pagrindais, tačiau kiekvieno nario atsakomybė yra apribota jo paties, bet ne jo

7 Hamilton, R. W. Registered Limited Liability Partnerships: Present at the Birth (Nearly). *University of Colorado Law Review*. 1995, 66:1069.

8 *Ibid.*, p. 1069–1170.

9 Rosencrantz, M. You Wanna Do What? Attorneys Organizing as Limited Liability Partnerships and Companies: an Economic Analysis. *Seattle University Law Review*. 1996, 19:367.

10 Fortney, S. S. Seeking Shelter in the Minefield of Unintended Consequences. *Washington & Lee Law Review*. 1997, 54:717.

11 Liet. k. „aktas – padėkite teisininkui“.

kontoros kolegos padarytos žalos dydžiu. Įdomu tai, kad ši veiklos forma buvo išimtinai JAV advokatų „kūriny“ ir jų lobistinės veiklos rezultatas, tačiau dėl politinių sumetimų kitų profesijų individualiai dirbantiems asmenims (architektams, gydytojams ir kt.) taip pat buvo suteikta teisė naudotis ribotos atsakomybės profesinės bendrijos teikiama nauda¹².

J. W. Callisonas JAV valstijų LLP statutus, atsižvelgdamas į juose nustatytas partnerių atsakomybės ribas, suskirstė į tris grupes¹³. „Pirmos kartos“ statuteose partnerio atsakomybė nekildavo dėl kitų partnerių neteisėtų veikų. Kita vertus, partneriai buvo neribotai solidariai atsakingi už bendras ribotos atsakomybės partnerystės bendrijos prievoles. „Antros kartos“ statuteose buvo numatyta, kad partneriai iš viso nėra atsakingi už kito ribotos atsakomybės partnerystės bendrijos partnerio prievoles, neatsižvelgiant į tai, ar prievolė kildavo iš sutarties, ar delikto. „Trečios kartos“ statutai dar labiau susiaurino partnerių atsakomybės, kylančios iš bendrijos arba kitų partnerių prievolių, ribas ir iš esmės nepaliko jokių netiesioginės partnerių atsakomybės atvejų¹⁴.

Didžiosios Britanijos pozityviojoje teisėje LLP institutas buvo įtvirtintas tik 2000 m., kai buvo priimtas Didžiosios Britanijos Parlamento statutus dėl LLP (angl. Limited Liability Partnership Act 2000¹⁵). Labai svarbu yra tai, kad Didžiosios Britanijos LLP yra savarankiškas civilinės teisės subjektas, todėl, skirtingai nei JAV LLP, LLP, įsteigta pagal minėtą Didžiosios Britanijos teisės aktą, teises ir pareigas įgyvendina pati per savo valdymo organus. Didžiosios Britanijos LLP turi ir ribotos atsakomybės bendrovių, ir partnerystės bruožų. Tačiau svarbiausiu šios LLP bruožu laikytina tai, kad LLP įnašais ir turimu turtu ribojama jos partnerių atsakomybė. Be to, pagal LLP nustatytą reglamentavimą jos partneriai niekada nebūna atsakingi net ir už kaltais veiksmais padarytą kitų LLP partnerių žalą. Pagal Didžiosios Britanijos teisės aktus įsteigta LLP ribota atsakomybė yra būdinga dėl tos priežasties, kad ši LLP turi teisinį subjektiškumą. Pagal Lietuvos Advokatūros įstatymą įsteigta advokatų profesinė bendrija taip pat yra savarankiškas civilinių teisinių santykių dalyvis, tačiau, kaip vėliau matysime, skirtingai nei Didžiosios Britanijos LLP, advokatų profesinė bendrija negali būti laikoma visiškai ribotos atsakomybės juridiniu asmeniu.

1.2. Ribotos atsakomybės partnerystės bendrijos atsiradimo Vokietijos teisinėje sistemoje prielaidos

Ribotos atsakomybės partnerystės bendrijos, skirtos išimtinai profesinei veiklai vykdyti, įteisinimo idėja Vokietijoje atsirado dar 1957 m., tačiau ilgą laiką nebuvo įtvirtinta pozityviojoje teisėje. Ribotos atsakomybės partnerystės bendrijos įstatymas (vok. *Partnerschaftsgesellschaftsgesetz*) (toliau – Partnerystės bendrijų įstatymas) Vo-

12 Krzesniak, E. J. *Spółka partnerska w systemie prawa niemieckiego ir prawa amerykańskiego*. Kraków: Zakamycze, 2003, p. 154–155.

13 Callison, J. W. Limited Liability Partnership & Limited Liability Limited Partnerships [interaktyvus]. [žiūrėta 2009-01-25]. <<http://www.lectlaw.com/files/buo04.htm>>.

14 *Ibid.*

15 Limited Liability Partnership Act [interaktyvus]. [žiūrėta 2009-01-25]. <http://www.opsi.gov.uk/ACTS/acts2000/ukpga_20000012_en_2>.

kietijoje buvo priimtas tik 1994 m. liepos 30 d., o įsigaliojo 1995 m. liepos 1 d.¹⁶ Vokiečių teisės doktrinos atstovai savo darbuose nurodė priežastis, lėmusias naujos teisinės formos sukūrimą profesines paslaugas teikiantiems asmenims¹⁷. Visų pirma, autoriai atkreipia dėmesį į tai, kad prieš priimant Partnerystės bendrijų įstatymą advokatų skaičius Vokietijoje labai sparčiai didėjo (1984 m. – 44 530, o 1994 m. – jau 70 438). Tai paskatino burtis bendrai veiklai ir ieškoti naujos veiklos formos, kuri apsaugotų nuo neribotos partnerių atsakomybės. Įprasta advokatų veikla partnerystės pagrindais nebetenkino daugelio advokatų lūkesčių.

Europos Sąjunga atvėrė galimybes advokatams laisvai teikti paslaugas visoje bendrosios rinkos teritorijoje. Vokietija sulaukė nemažai advokatų iš kitų Europos valstybių. Didėjanti tarptautinė konkurencija, t. y. užsienio teisinių paslaugų subjektų atėjimas į Vokietijos rinką, skatino advokatus ieškoti naujos advokatų veiklos formos, kuri užtikrintų galimybę plėtoti savo veiklą ne tik valstybės viduje, bet ir užsienio rinkose. Neribota partnerių atsakomybė tapo trukdžiu plėtojant teisinių paslaugų teikimo tinklus skirtinguose šalies miestuose ir tarptautiniu lygmeniu. Steigdami tinklus daugeliu atvejų partneriai nebeteko galimybės daryti kokią nors realią įtaką savo kolegų darbui, o tai niekaip nesiderino su jų neribotos atsakomybės koncepcija.

1.3 Advokatų profesinės bendrijos teisinės formos atsiradimo Lietuvoje prielaidos

Aprašytosios ribotosios atsakomybės partnerystės bendrijos atsiradimo prielaidos JAV, Didžiojoje Britanijoje ir Vokietijoje yra gana aiškios ir pagrįstos, nes šio klausimo analizei abiejų šalių teisės doktrinoje buvo skirta pakankamai dėmesio. Mokslininkai savo darbuose atskleidė, kokios priežastys paskatino įtvirtinti aptariamą teisinę formą įstatymu. Tuo tarpu atsakyti, kokios prielaidos pastūmėjo Lietuvos įstatymų leidėją 2004 m. Advokatūros įstatyme įtvirtinti naują advokatų veiklos formą, nėra paprasta. Lietuvoje, skirtingai nei JAV ar Vokietijoje, prieš įtvirtinant naują advokatų veiklos formą nebuvo atlikta išsamios šios teisinės formos įtvirtinimo teisinėje sistemoje galimybių studijos (analizės), nevyko jokių rimtų teisininkų diskusijų šiuo klausimu. 2002 m. buvo sudaryta darbo grupė, kuri turėjo parengti naują Advokatūros įstatymo projektą. Šios darbo grupės parengtas Advokatūros įstatymo projektas 2003 m. sausio 16 d. buvo pateiktas Seimui. Šio projekto Aiškinamojo rašto 5 punkte teigiama, kad „nustatytos trys advokatų veiklos formos – veikiant individualiai, veikiant partnerystėje neįsteigiant juridinio asmens bei įsteigiant juridinį asmenį – advokatų profesinę bendriją. Pastaroji advokatų veiklos forma yra visiškai nauja Lietuvos teisinėje sistemoje, nors tokia veiklos forma yra nustatyta daugelyje Europos valstybių. Pasirinkta atskira juridinio asmens forma, kadangi dėl advokatų veiklos specifikos netinka tradicinės Lietuvos Respublikoje jau esamos juridinių asmenų teisinės formos.“ Taigi, Lietuvos teisinėje siste-

16 Gesetz über Partnerschaftsgesellschaftsgesetz Angehöriger Freier Berufe. *BGBI*. Teil I, p. 1744.

17 Michalski, L.; Romermann, V. *PartGG – Kommentar zum Partnerschaftsgesellschaftsgesetz*. Köln, 1999; Henssler, M. *Partnerschaftsgesellschaftsgesetz*. München, 1997; Falkenhausen J. F. Brauchen die Rechtsanwälte ein Partnerschaftsgesetz? *AnwBl*. 1993, Nr. 10; Leutheusser-Schnarrenberger, S. Ein wichtiger Tag für die Freien Berufe. *AnwBl*. 1994, Nr. 7 ir kt.

moje advokatų profesinė bendrija kaip specifinė juridinio asmens veiklos forma buvo įtvirtinta todėl, kad tokia forma yra įtvirtinta kitose Europos valstybėse ir kad dėl advokatų veiklos specifikos netiko esamos juridinio asmens formos. Toks lakoniškas visiškai naujos juridinio asmens teisinės formos įtvirtinimo prielaidų apibūdinimas vargu ar leidžia suvokti ir įsitikinti tuo, kad naujoji juridinio asmens teisinė forma tuo laikotarpiu tikrai buvo reikalinga Lietuvos advokatams.

Advokatų profesinės bendrijos teisinė forma, skirtingai nei ribotos civilinės atsakomybės partnerystės bendrijos JAV, Didžiojoje Britanijoje ir Vokietijoje, nesulaukė didelio Lietuvos advokatų dėmesio. Tą rodo valstybės įmonės „Registrų centras“ Juridinių asmenų registro pateikti duomenys (1, 2 lentelės).

1 lentelė. Įregistruotų advokatų profesinių bendrijų skaičius pagal metus ir savivaldybę

	2004	2005	2006	2007	2008 09 25
Vilniaus m. sav.	5	4	5	2	2
Kauno m. sav.	–	1	1	–	1
Šiaulių m. sav.	–	–	1	1	–

2 lentelė. Išregistruotų advokatų profesinių bendrijų skaičius pagal metus ir savivaldybę

	2004	2005	2006	2007	2008 09 25
Vilniaus m. sav.	–	–	–	1	–

Šiandien daugelis Lietuvos advokatų kaip ir iki 2004 m. Advokatūros įstatymo įsigaliojimo renka si tradicines Lietuvos teisei sistemai advokatų veiklos formas: individualią veiklą arba veiklą kartu su kolegomis partnerystės pagrindais neįsteigus juridinio asmens. Kyla klausimas, kodėl ribotosios atsakomybės partnerystės bendrijos, tokios populiarios JAV, Vokietijoje, Didžiojoje Britanijoje, Lenkijoje ir kitose valstybėse, neprigyja Lietuvos teisinėje sistemoje? Manome, kad tokio nepopuliarumo priežastys visų pirma yra netinkamas advokatų profesinės bendrijos dalyvių atsakomybės ribų reglamentavimas.

2. Ribotoji advokatų profesinės bendrijos narių atsakomybė

Lietuvoje advokatų profesinė bendrija yra savarankiška juridinio asmens teisinė forma. Jos veiklą reglamentuoja Civilinis kodeksas ir Advokatūros įstatymas. Šioms normoms konkuruojant galioja specialiosios normos (*lex specialis*) primato (viršenybės) prieš bendrąją normą taisyklė, nes specialioji norma turi daugiau požymių nei bendroji – ji konkrečiau, išsamiau reglamentuoja reguliuojamą visuomeninį santykį¹⁸. Taigi, Advokatūros įstatymo normos CK normų atžvilgiu laikytinos *lex specialis*. Didžiausią reikšmę reglamentuojant advokatų profesinės bendrijos narių atsakomybės klausimą

18 Vaišvila, A. *Teisės teorija*. Vilnius: Justitia, 2004, p. 292.

turi Advokatūros įstatymo 28 straipsnio 5 dalies specialioji norma, įtvirtinanti tris specifinius advokatų profesinės bendrijos atsakomybės taikymo atvejus:

1) už advokatų profesinės bendrijos prievoles, *nesusijusias su sutartimis dėl teisinių paslaugų teikimo*, kai neužtenka advokatų profesinės bendrijos turto, bendrijos dalyviai savo turtu neatsako;

2) už advokatų profesinės bendrijos prievoles, *atsiradusias pagal advokatų profesinės bendrijos vardu sudarytas sutartis dėl teisinių paslaugų teikimo*, kai joms įvykdyti neužtenka advokatų profesinės bendrijos turto, visu savo turtu atsako tas advokatų profesinės bendrijos dalyvis, kuris teikė teisines paslaugas;

3) jeigu nėra aišku, kuris iš advokatų teikė teisines paslaugas, arba jeigu teisines paslaugas teikė ne advokatų profesinės bendrijos dalyvis, *už prievoles pagal sutartis dėl teisinių paslaugų teikimo*, kai joms įvykdyti neužtenka advokatų profesinės bendrijos turto, atsako visi jos dalyviai visu savo turtu proporcingai kiekvieno dalyvio reikalavimo teisės į profesinės bendrijos turto dalį dydžiui.

Išanalizavus šią normą akivaizdu, kad advokatų profesinė bendrija gali būti laikoma ribotos atsakomybės juridiniu asmeniu tik tais atvejais, kai ji vykdo prievoles, nesusijusias su teisinių paslaugų vykdymu (prievolės, kylančios iš patalpų nuomos, lizingo, techninių priemonių pirkimo ir kt.). Tačiau didžioji dauguma advokatų profesinės bendrijos prievolių tiesiogiai yra susijusios su teisinių paslaugų teikimu, o tais atvejais, kai prievolės kyla iš teisinių paslaugų teikimo santykių, ribota atsakomybė nėra taikoma, t. y. kai tokioms prievolėms vykdyti neužtenka advokatų profesinės bendrijos turto, taikoma subsidiari konkretaus dalyvio, teikusio teisines paslaugas, asmeninė atsakomybė visu jo turtu arba jei nėra aišku, kuris iš advokatų ar dalyvių teikė teisines paslaugas, taikoma subsidiari visų advokatų profesinės bendrijos narių asmeninė atsakomybė. Darytina išvada, kad advokato, teikiančio teisines paslaugas bendrijos vardu, padėtis palankesnė nei advokato, dirbančio pagal jungtinės veiklos sutartį, tik tuo aspektu, kad į pirmąjį reikalavimai yra nukreipiami po to, kai kreditorių reikalavimams patenkinti neužteko bendrijos turto. Advokatų, pasirinkusių juridinio asmens (profesinės bendrijos) veiklos formą, atsakomybės reglamentacija neatrodo visiškai pagrįsta atsižvelgiant taip pat į tai, kad kitų laisvųjų profesijų atstovams, pavyzdžiui, gydytojams, auditoriams, Lietuvoje yra leidžiama riboti asmeninę atsakomybę ir steigti ribotosios atsakomybės bendroves.

Lenkų doktrinoje pagrįstai nurodoma, kad būtent būtinumas specifiskai reguliuoti partnerių atsakomybę už partnerystės bendrijos prievoles ir lėmė atskiros teisinės formos įtvirtinimą teisinėje sistemoje¹⁹. Specifinio atsakomybės reguliavimo poreikis grindžiamas didesne laisvųjų profesijų atstovų paslaugų, tarp jų ir teisinių, teikimo veiklos ekonomine rizika bei asmens, vykdančio tokią veiklą, savarankiškumu. Šis bruožas aptariaimai veiklai būdingas nepaisant, ar asmuo veikia individualiai, ar partnerystės pagrindais kartu su kitais advokatais. Šis bruožas iš esmės ir skiria laisvųjų profesijų atstovų veiklą nuo įprastos ūkinės komercinės veiklos. Taigi advokato, teikiančio teisines paslaugas ir taip vykdančio savo laisvąją profesinę veiklą advokatų profesinėje bendrijoje (skirtingai

19 Pyziol, W.; Walaszek-Pyziol, A. Kilka uwag na temat odpowiedzialności spolki partnerskiej i partnerow. *Odpowiedzialność cywilna*. Księga pamiątkowa ku czci Profesora Adama Szpunara. Krakow: Zakamycze, 2004, p. 579.

nei įprastą ūkinę komercinę veiklą vykdančiose bendrovėse), teisinių paslaugų teikimo veiklai savo sprendimais negali daryti įtakos kiti advokatai (net jei jie yra bendrijos dalyviai, valdymo organo nariai). Jei bendrijos dalyvis negali daryti įtakos bendrijos vardu teisines paslaugas teikiančių advokatų ar kitų dalyvių veiklai, tai kodėl jis subsidiariai turi atsakyti už kitų advokatų prievolės, susijusias su teisinių paslaugų teikimo veikla?

Advokatūros įstatymo 28 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad advokatai turi teisę veikti Civilinio kodekso ir šio įstatymo nustatyta tvarka įsteigdami privatųjį juridinį asmenį, kurio teisinė forma yra advokatų profesinė bendrija. Kadangi įstatymų leidėjas suteikė advokatų profesinei bendrijai juridinio asmens teises, tai tiek teisinių paslaugų teikimo santykiai, tiek nesusiję su teisinių paslaugų teikimu santykiai susiklosto tiesiogiai tarp advokatų profesinės bendrijos (kuri laikytina savarankišku teisės subjektu) ir kliento (arba kitos šalies, kai santykiai nesusiję su teisinių paslaugų teikimu). Atkreiptinas dėmesys į tai, kad tose valstybėse, kuriose ribotos atsakomybės partnerystės bendrijai suteikiamas juridinio asmens statusas, pavyzdžiui, Jungtinėje Karalystėje, paprastai įtvirtinama jos dalyvių ribota civilinė atsakomybė, t. y. bendrija pagal prievolės atsako tik savo turtu, o dalyviai (nariai) savo asmeniniu turtu neatsako pagal bendrijos prievolės, neatsžvelgiant į tai, ar jos susijusios su teisinių paslaugų teikimu, ar ne. Tuo tarpu tose valstybėse, kuriose ribotos atsakomybės bendrijai nesuteikiamas juridinio asmens statusas, pavyzdžiui, Vokietijoje, Lenkijoje, teisinių paslaugų teikimo santykiai susiklosto tarp partnerių (partnerio) ir kliento, o ne tarp bendrijos ir kliento, todėl nekelia abejonių ir šiuo atveju neribojama partnerių atsakomybė už savo ar jiems pavaldžių asmenų neteisėtus veiksmus ar aplaidumą. Lietuvos įstatymų leidėjas pasirinko savotišką hibridinį variantą, suteikdamas advokatų profesinei bendrijai juridinio asmens statusą, bet kartu įtvirtindamas neribotą partnerių atsakomybę už prievolės, susijusias su teisinių paslaugų teikimu.

Kita vertus, svarbu paminėti, kad Advokatūros įstatymas nenumato jokių minimalaus advokatų profesinės bendrijos kapitalo reikalavimų, todėl galimas atvejis, kad advokatų profesinė bendrija neturi jokio turto ir jokie išieškojimai iš bendrijos negalimi. Tačiau Lietuvos teisinėje sistemoje egzistuoja nemažai kitų juridinio asmens formų, kurių atsakomybė yra ribota ir kuriems įstatymas taip pat nenumato minimalaus kapitalo reikalavimo. Taip pat reikėtų prisiminti ir tai, kad minimalaus kapitalo reikalavimas yra formalus pobūdžio, t. y. minimalaus kapitalo reikalavimas steigimo metu neužtikrina, kad jis bus išlaikytas kreditorių reikalavimas patenkinti. Todėl jei Lietuvos įstatymų leidėjas leido advokatams savo teisinių paslaugų teikimo veiklai vykdyti steigti ribotos atsakomybės juridinį asmenį, protinga būtų manyti, kad šiuo atveju advokatų atsakomybės ribas reikėtų nustatyti atsisžvelgiant į dalyvių į bendriją įneštą turtą. Priešingu atveju advokatų profesinės bendrijos institutas atsakomybės aspektu ne tik nėra naudingas, bet, atvirkščiai, – gali sukelti dalyvių (partnerių) atsakomybę už kitų dalyvių, advokatų, kurie nėra advokatų profesinės bendrijos dalyviai, veiksmus, apie kuriuos jie nieko nežinojo.

Manome, kad, siekdamas didesnio naujosios advokatų veiklos formos populiarumo tarp advokatų, įstatymų leidėjas galėtų svarstyti asmeninės advokatų atsakomybės ribojimo į bendriją įneštu turtu teikiant teisines paslaugas advokatų profesinėje bendrijoje klausimą. Pažymėtina, jog tais atvejais, kai dėl nesąžiningų advokatų profesinės bendrijos dalyvių veiksmų bendrija negalėtų įvykdyti prievolių, turėtų būti taikoma Civilinio kodekso 2.50 straipsnio 3 dalis. Minėta teisės norma nustato, kad kai juridinis asmuo

negali įvykdyti prievolės dėl juridinio asmens dalyvio nesąžiningų veiksmų, juridinio asmens dalyvis atsako pagal juridinio asmens prievolę savo turto subsidiariai. Manytume, kad šis teisinis apsaugos mechanizmas yra pakankamas užtikrinant advokatų profesinių bendrijų klientų teisių apsaugą ir išlaiko kliento ir advokatų interesų pusiausvyrą. Be to, atkreiptinas dėmesys į Advokatūros įstatymo 20 straipsnyje nustatytą privalomąjį advokato ar advokatų profesinės bendrijos profesinės civilinės atsakomybės draudimą. Advokatūros įstatymo 20 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad advokato profesinės civilinės atsakomybės privalomojo draudimo objektas yra advokato civilinė atsakomybė už advokato, advokato padėjėjų ir kitų advokato ar advokatų profesinės bendrijos darbuotojų neteisėtais veiksmais vykdant advokato veiklą padarytą žalą. Advokatūros įstatymo 20 straipsnio 4 dalis nustato, kad advokato profesinės civilinės atsakomybės privalomojo draudimo draudėjas yra advokatas arba advokatų profesinė bendrija. Kai advokatai veikia įsteigę advokatų profesinę bendriją, gali būti draudžiama advokatų profesinės bendrijos civilinė atsakomybė. Šiuo atveju draudimo suma nustatoma pagal šios advokatų profesinės bendrijos dalyvių skaičių. Vieno advokato profesinės civilinės atsakomybės privalomojo draudimo minimali draudimo suma yra 100 000 litų vienam draudžiamajam įvykiui. Jei įstatymų leidėjas ateityje apribotų advokatų profesinės bendrijos dalyviams atsakomybę už prievolės, susijusias su teisinių paslaugų teikimu, į bendriją įnešto turto dydžiu, manytume, tikslinga būtų svarstyti advokatų profesinės bendrijos minimalios draudimo sumos vienam draudžiamajam įvykiui padidinimo klausimą.

Išvados

1. Pagrindinė ribotos atsakomybės bendrijos instituto atsiradimo JAV priežastis buvo vis didėjantis teismų procesų, inicijuotų prieš žinomų ir didelių advokatų kontorų advokatus, tuo metu daugiausia dirbusius partnerystės pagrindais, skaičius.

2. Vokietijoje prieš priimant Partnerystės bendrijų įstatymą advokatų skaičius labai sparčiai didėjo (1984 m. – 44 530, o 1994 m. – jau 70 438). Tai paskatino burtis veiklai ir ieškoti naujos veiklos formos, kuri apsaugotų nuo neribotos partnerių atsakomybės. Be to, Vokietija sulaukė nemažai advokatų iš kitų Europos valstybių. Didėjanti tarptautinė konkurencija, t. y. užsienio teisinių paslaugų subjektų atėjimas į Vokietijos rinką, skatino advokatus ieškoti naujos advokatų veiklos formos, kuri užtikrintų galimybę plėtoti savo veiklą ne tik valstybės viduje, bet ir užsienio rinkose.

3. Lietuvoje, skirtingai nei JAV ar Vokietijoje, prieš įtvirtinant naują advokatų veiklos formą, nebuvo atlikta išsamos galimybių studijos, analizės, nevyko jokių rimtų diskusijų šiuo klausimu. Advokatų profesinės bendrijos kaip veiklos formos būtinumas grįstas tuo, kad tokia forma yra įtvirtinta kitose Europos valstybėse ir kad dėl advokatų veiklos specifikos netiko esamos juridinio asmens formos.

4. Viena iš pagrindinių advokatų profesinės bendrijos veiklos formos nepopuliarumo Lietuvoje priežasčių yra netinkamas advokatų profesinės bendrijos dalyvių atsakomybės ribų reglamentavimas.

Literatūra

- Balnierienė, E. Aktualūs advokatūros statuso pokyčiai Lietuvoje. *Teisė*. 2005, Nr.57.
- Bartkus, G. Advokatų profesinė bendrija – juridinio asmens požymiai. *Lietuvos advokatūra*. 2007, Nr. 2 (23).
- Bartkus, G. Advokatų profesinė bendrija – juridinio asmens požymiai. *Lietuvos advokatūra*. 2007, Nr. 3 (24).
- Callison J. W. Limited Liability Partnership & Limited Liability Limited Partnerships [interaktyvus]. [žiūrėta 2009-01-25]. <<http://www.lectlaw.com/files/buo04.htm>>.
- Falkenhausen, J. F. Brauchen die Rechtsanwälte ein Partnerschaftsgesetz? *AnwBl*. 1993, Nr.10.
- Fortney, S. S. Seeking Shelter in the Minefield of Unintended Consequences. *Washington & Lee Law Review*. 1997, 54.
- Gesetz über Partnerschaftsgesellschaftsgesetz Angehöriger Freier Berufe. *BGBI*. Teil I, p. 1744.
- Hamilton, R. W. Registered Limited Liability Partnerships: Present at the Birth (Nearly). *University of Colorado Law Review*. 1995, 66.
- Henssler, M. *Partnerschaftsgesellschaftsgesetz*. München, 1997.
- Krzesniak, E. J. *Spółka partnerska w systemie prawa niemieckiego i prawa amerykańskiego*. Kraków: Zakamycze, 2003.
- Leutheusser-Schnarrenberger, S. Ein wichtiger Tag für die Freien Berufe. *AnwBl*. 1994, Nr. 7.
- Lietuvos Respublikos advokatūros įstatymas. *Valstybės žinios*. 1998, Nr. 64-1840.
- Lietuvos Respublikos advokatūros įstatymas. *Valstybės žinios*. 2004, Nr. 50-1632.
- Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. *Valstybės žinios*. 2000, Nr.74-2262.
- Limited Liability Partnership Act [interaktyvus]. [žiūrėta 2009-01-25]. <http://www.opsi.gov.uk/ACTS/acts2000/ukpga_20000012_en_2>.
- Michalski, L.; Romermann, V. *PartGG – Kommentar zum Partnerschaftsgesellschaftsgesetz*. Köln, 1999.
- Pyziol, W.; Walaszek-Pyziol, A. Kilka uwag na temat odpowiedzialności spółki partnerskiej i partnerów. *Odpowiedzialność cywilna*. Księga pamiątkowa ku czci Profesora Adama Szpunara. Kraków: Zakamycze, 2004.
- Rosencrantz, M. You Wanna Do What? Attorneys Organizing as Limited Liability Partnerships and Companies: an Economic Analysis. *Seattle University Law Review*. 1996, 19.
- Tex. Rev. Civ. Stat. Ann. art. 6132b (West 1993) [interaktyvus]. [žiūrėta 2008-10-25]. <www.statutes.legis.state.tx.us/>.
- Vaišvila, A. *Teisės teorija*. Vilnius: Justitia, 2004.
-

PROFESSIONAL LAW PARTNERSHIP: ASSUMPTIONS ON ORIGIN AND DEVELOPMENT TENDENCIES

Inga Žalėnienė, Olga Petroševičienė
Mykolas Romeris University, Lithuania

Summary. *Lithuanian Law on Advocacy, which was adopted in 2004, established an innovative form of practice of Lithuanian attorneys-at-law – professional law partnership (advokatų profesinė bendrija), which was awarded with status of legal entity. This article deals with the main assumptions of professional law partnerships' origin in the USA, Great Britain, and Germany, as well as analyses whether there were the same assumptions for establishment of professional law partnership in Lithuania.*

The authors emphasize that professional law partnership is deemed to be the legal entity of limited liability only when it exercises the obligations not related to providing of legal services (e.g. obligations on lease of premises, purchase of technical equipment, etc.). However, the majority of obligations of attorneys-at-law are related to providing of legal services, where the limited liability is not applicable. This implies that if the professional law partnership fails to fulfill the obligation related to the providing of legal services and it lacks its own property for satisfaction of creditors' requirements, the particular partner who provided the legal services would be subject to subsidiary personal liability in the amount of his / her own property. What is more, if it is not obvious, which partner of the professional law partnership has provided the legal services and the professional law partnership fails to fulfill the target obligation, the joint subsidiary liability of all partners arises. The authors make a conclusion that such regulation is one of the main reasons of poor applicability of professional law partnership's institute in Lithuania.

The article presents that the main reason of the professional law partnership origin in the USA was an increasing number of court proceedings versus attorneys-at-law from significant law firms, which at that time operated on the grounds of partnership. In Germany the necessity to limit the law partnerships' liability arose because of the increasing number of attorneys-at-law providing legal services on the basis of joint partnership. Furthermore, the increasing international competition in the sphere of legal services required the German attorneys-at-law to seek a more flexible form of practice with limited liability, allowing to provide services not only in Germany but also in foreign legal markets.

Before establishing the institute of professional law partnership in Lithuania, no solid researches were executed. Moreover, the explanatory letter of the new Lithuanian Law on Advocacy only stated that the particular form of Lithuanian attorneys-at-law practice – the professional law partnership – was adopted because such institute applies in other European countries and the existing forms of other legal entities were not appropriate for the practice of attorneys-at-law.

Keywords: *civil law, forms of attorneys-at-law practice, professional law partnership, limited liability.*

Inga Žalėnienė, Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Civilinio proceso katedros docentė. Mokslinių tyrimų kryptys: atstovavimas materialiojoje ir procesinėje teisėje, advokatų veiklos formos, teisinės profesijos reglamentavimo Europos Sąjungos valstybėse ypatumai.

Inga Žalėnienė, Mykolas Romeris University, Faculty of Law, Department of Civil Procedure, associated professor. Research interests: representation in substantial and procedural law, forms of attorneys-at-law practice, peculiarities of legal profession regulation in EU member states.

Olga Petroševičienė, Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Verslo teisės katedros doktorantė. Mokslinių tyrimų kryptys: juridinių asmenų atsakomybė pagal prievolės, bendrovių kapitalo pakankamumo palaikymas, įstatinio kapitalo reglamentavimo ypatumai.

Olga Petroševičienė, Mykolas Romeris University, Faculty of Law, Department of Business Law, doctoral student. Research interests: liability of the legal entities, entities' sufficient capital maintenance, peculiarities of authorized capital regulation.